

Eko Bülten'de *5.yıl***TISK AYLIK EKONOMİ BÜLTENİ- EKİM 2013 (SAYI: 56)
26.10.2013****GENEL DEĞERLENDİRME*****"2014 Yılında Sanayi Üretimi ve Büyüme İhracat Performansına Bağlı Olacak"***

- 📊 ABD ekonomisinde kaydedilen büyüme dünya ekonomisi açısından olumlu. ABD'nin kolay para politikası devam edecek gibi görünüyor. Euro ekonomisinde canlanma çok cılız. Yükselen ekonomiler önümüzdeki yıl da riskli konumda kalacak.**
- 📊 İşsizlik gelişmiş ülkeler açısından en önemli ikinci riskli gösterge. Enflasyonist baskı küresel ölçekte zayıf. IMF, 2013 ve 2014 yıllarında enflasyonun daha da gerileyeceğini tahmin ediyor.**
- 📊 Gelişmiş ekonomilerin borçlanma sorunu devam ediyor. Yükselen ekonomilere yönelik sermaye akımı istikrarsız görünüyor.**
- 📊 OVP Türkiye ekonomisinde 2014 büyüme oranı hedefini %4; 2013 tahminini %3,6 olarak belirledi. Cari açık ile ilgili tedrici yumuşama hedefleri ortaya kondu. Bütçe açığı/GSYH oranı %1,9 olarak belirlendi. Mali disiplin, küresel risklere karşı kalkan olarak görülüyor.**
- 📊 Yurtiçi talebin kısılması ve bankaların geri dönmeyen tüketici kredileri ile karşılaşmasının önlenmesine yönelik tedbirler büyüme üzerinde olumsuz etki yapabilir.**
- 📊 Sanayi Üretim ve Ciro Endekslerindeki artışlar büyük ölçüde yurtiçi talebe; yurtiçi talep ise bankacılık sektörünün üreticiyi ve tüketiciyi finanse etme politikasına bağlı. OVP, tüketim harcamalarının kısılmasını öngörüyor. 2014 yılında sanayi üretimini ve büyüme oranını ihracat performansı belirleyecek.**
- 📊 Veriler, işgücü piyasasına yönelik yapısal düzenlemeler yapılmadığı takdirde istihdamın artırılamayacağını ve işsizliğin azaltılamayacağını ortaya koyuyor.**
- 📊 Özel sektörün tahvil ihracı yoluyla borçlanması, kamu kesiminin üzerine çıktı.**
- 📊 Veriler, Hükümetin seçim ekonomisi izlemeyeceğine işaret ediyor. Hükümet riskler karşısında bütçe dengesini en önemli silah olarak elinde tutuyor. Türkiye ekonomisi mali disiplinden vazgeçtiği zamanlarda krize girdi. Mali disiplin Türkiye ekonomisinin Küresel Krizde de büyümesini sağladı. TCMB de mali disipline destek oluyor; PPK faiz oranlarını sabit tuttu.**

Dünya Ekonomisi:

Her yıl Ekim ayında merakla beklenen IMF'in Dünya Ekonomisinin Görünümü (World Economic Outlook) Raporu bu yıl da birçok açıdan küresel ekonominin uluslararası kurumunun düşüncelerini öğrenmek açısından bizlere önemli bilgiler aktarmıştır.

Raporda yapılan tespitlerden yola çıkarak Ekim ayı itibariyle dünya ekonomisindeki görünüm şöyle özetlenebilir:

- ABD ekonomisi 2012 yılında %2,8 oranında büyümüştür. ABD ekonomisindeki canlanma devam etmektedir. Bu gelişme küresel ekonominin gidişatı açısından olumlu bir gelişmedir.
- ABD'nin kriz sonrası izlediği kolay para politikasının bir süre daha devam edeceği anlaşılmaktadır. Ancak bu politikanın sona ereceği döneme dünya ekonomisi hazır olmalıdır.
- Euro ekonomisindeki canlanma çok cılızdır. Buna rağmen 2014 yılında IMF %1'lik bir büyüme beklemektedir.
- Yükselen ekonomiler önümüzdeki yıl da riskli ekonomiler konumunda kalacak gibi görünmektedir. Özellikle Çin ekonomisinde büyüme oranının zayıflaması, sadece bu ülke ekonomisi için değil, küresel ekonomi için de bir risktir. IMF Çin ekonomisinin 2013 yılında %7,6; 2014 yılında %7,3 oranında büyüyeceğini öngörmektedir.
- Gelişmiş ülkelerde borç sorunu yanında ikinci önemli riskli makroekonomik göstere işsizliktir. Euro Bölgesinde 2012 yılında %11,4 olan işsizlik oranı halen %12 düzeylerinde seyretmektedir.
- 2008'den bu yana ABD'nin, 2010'dan bu yana AB'nin izlediği genişletici para programına rağmen enflasyonist baskı küresel ölçekte zayıftır. Nitekim 2012 yılında TÜFE gelişmiş ekonomilerde %2,7'den, %2'ye, yükselen ekonomilerde %7,1'den, % 6,1'e kadar gerilemiştir. IMF 2012 yılında dünyada %3,9 olan enflasyon oranının, 2013 ve 2014 yıllarında %3,8'e gerileyeceğini öngörmektedir.
- Gelişmiş ekonomilerde borçlanma sorunu devam etmektedir. 2011 yılında Euro Bölgesinde %88 olan kamu borç stokunun GSYH'ya oranının, 2012 yılı sonunda %92,8'e ulaşması beklenmektedir. Ekim ayında sorun olan borçlanma tavanının yukarı çekilmesi, borçlanmanın ABD içinde başlıca risklerden birisi olduğunu bir kere daha göstermiştir.

ABD ekonomisinde kaydedilen büyüme dünya ekonomisi açısından olumlu.

ABD'nin kolay para politikası devam edecek gibi görünüyor.

Euro ekonomisinde canlanma çok cılız.

Yükselen ekonomiler önümüzdeki yıl da riskli konumda kalacak.

İşsizlik gelişmiş ülkeler açısından en önemli ikinci riskli göstere.

Enflasyonist baskı küresel ölçekte zayıf. IMF, 2013 ve 2014 yıllarında enflasyonun daha da gerileyeceğini tahmin ediyor.

Gelişmiş ekonomilerin borçlanma sorunu devam ediyor.

Nitekim 2102 yılı sonu itibariyle borç yükü oranı %102,7 düzeyinde gerçekleşmiştir. Oran Japonya'da ise %238'e dayanmıştır.

- Gelişmekte olan ekonomilere, özellikle de Türkiye'nin de içinde bulunduğu yükselen ekonomilere yönelik sermaye akımı istikrarsız bir görünüm sergilemektedir. Bu ülkelere yönelik sermaye akımı 2012 yılında 221 milyar dolar olarak gerçekleşirken, IMF bu rakamın 2013 yılında 405 milyar dolar, 2014 yılında ise 363 milyar dolara ulaşacağını tahmin etmektedir.

Türkiye Ekonomisi:

Ekim ayında açıklanan Orta Vadeli Program (2014-2016) ve 2014 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi hükümetin önümüzdeki yıl izleyeceği iktisat politikası ile ilgili iki ana belge özelliğindedir. OVP'de yer alan ve önümüzdeki yıl uygulanacak iktisat politikalarında hedeflenen temel makroekonomik büyüklükler **Tablo 1**'de yer almaktadır.

Buna göre GSYH büyüme oranı geçen yıl olduğu gibi yine %4 olarak belirlenmiştir. Hükümet 2013 yılının %3,6'lık bir büyüme oranı ile kapatılacağını öngörmektedir. Türkiye ekonomisinin kronik sorunu cari açık ile ilgili olarak tedrici yumuşama hedefleri belirlenmiştir. 2014 yılında cari işlemler açığı/GSYH oranının %6,4; yurtiçi tasarruf oranının ise %13,8 düzeyinde gerçekleşmesi öngörülmektedir. OVP'nin en tutarlı hedefi bütçe dengesine ilişkindir. 2014 yılında bütçe açığı/GSYH oranının önümüzdeki yıl %1,9 olması hedeflenmektedir. Küresel kriz kaynaklı risklerin halen devam ettiği bir ortamda bu risklere karşı uygulanacak mali disiplinin Türkiye için bir kalkan işlevi göreceği düşünülmektedir.

OVP kapsamında yer alan yurtiçi talebin kısılmasına ve bankacılık sektörünün tüketici kredisi kaynaklı bir geri dönmeyen kredi sorunu yaşamamasına yönelik önlemler ekonomiyi bu risklerden koruyacak olmasına karşın, büyüme üzerinde olumsuz bir etkisi de olacaktır. Bu nedenle uygulamanın çok hassas yapılması gereklidir.

Yükselen ekonomilere yönelik sermaye akımı istikrarsız.

OVP ve 2014 Yılı Bütçesi açıklandı.

2014 büyüme oranı hedefi %4; 2013 tahmini %3,6 olarak belirlendi.

Cari açık ile ilgili tedrici yumuşama hedefleri ortaya kondu.

Bütçe açığı/GSYH oranı %1,9 olarak belirlendi.

Mali disiplin, küresel risklere karşı kalkan olarak görülüyor.

Yurtiçi talebin kısılması ve bankaların geri dönmeyen tüketici kredileri ile karşılığının önlenmesine yönelik tedbirler büyüme üzerinde olumsuz etki yapabilir.

Sanayi Üretimi, Ciro ve Sipariş Endeksleri:

Sanayi Üretim Endeksi Ağustos ayında bir önceki aya göre %17; bir önceki yılın aynı ayına göre ise %1,35 oranında gerilemiştir. Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi ise bir önceki aya göre %4 azalırken, bir önceki yılın aynı ayına göre %0,5 oranında artmıştır. Takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretimi bir önceki aya göre hemen hemen değişmezken (%0,09) bir önceki yılın aynı ayına göre %0,1 azalmıştır.

Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi alt sektörler itibariyle incelendiğinde 2013 yılı Ağustos ayında bir önceki aya göre madencilik ve taşocakçılığı sektörü endeksi %4,6; imalat sanayii sektörü endeksi %4,3 ve elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü %1,4 oranında üretim kaybı yaşamıştır. 2013 yılı Ağustos ayında bir önceki yılın aynı ayına göre Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi alt sektörleri kapsamındaki madencilik ve taşocakçılığı sektörü endeksi %7,2 ve elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü endeksi %0,7 oranında azalırken, imalat sanayi sektörü endeksi %0,6 artmıştır.

Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış ana sanayi gruplarında bir önceki aya göre en fazla üretim düşüşü %5,8 ile sermaye malı imalatı sektöründe görülmüştür. Bu sektörü %4,6 ile ara malı imalatı sektörü izlemiştir. Ağustos ayında hiçbir ana sanayi grubunda bir önceki aya göre üretim artışı sağlanamamıştır.

2013 yılı Ağustos ayında bir önceki aya göre mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış imalat sanayi alt sektörleri içinde en yüksek üretim düşüşü %14,2 ile bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı ve %11 ile fabrikasyon metal ürünleri (makine ve teçhizat hariç) imalatı sektöründe gerçekleşmiştir. Bu grupta üretim artışı sağlayan sektörler, %4,6 ile diğer ulaşım araçları imalatı, %3,9 ile deri ve ilgili ürünler imalatı, %3,1 ile içecekler imalatı ve %1,5 ile tütün ürünleri imalatı sektörü olmuştur.

Sanayi Üretim Endeksi aylık bazda %17; yıllık bazda %1,35 azaldı.

Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi aylık bazda %4; yıllık bazda %0,5 arttı.

Alt sektörler itibariyle, Arındırılmış İmalat Sanayii Endeksi %4,3 oranında üretim kaybı yaşadı.

Arındırılmış Endekse göre en fazla üretim düşüşü sermaye malı imalatında görüldü.

Ağustos ayında Sanayi Ciro Endeksi 2012 yılının ayına göre %8,1 oranında yükselmiştir. Sanayi ciro endeksinin alt sektörleri arasında yer alan imalat sanayinde ciro %8,5 oranında artarken, madencilik ve taşocakçılığı sektöründe %1,7 oranında azalmıştır. Ağustos ayında sanayi ciro endeksi ana sanayi grupları içinde yıllık bazda en fazla ciro artışını %16,9 ile sermaye malı imalatı sektörü sağlamıştır. Bu sektörü %8,5 ile ara malı imalatı sektörü izlemiştir.

Sanayi Ciro Endeksi yıllık bazda %8,1 oranında yükseldi.

İmalat sanayiinde ciro artışı %8,5 oldu.

2013 yılı Ağustos ayında 2012 yılının aynı ayına göre imalat sanayi ciro endeksinde en yüksek ciro artışı %26,2 ile motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı sektöründe sağlanmıştır. Bu sektörü %18,1 ile kağıt ve kağıt ürünleri imalatı sektörü izlemiştir. 2013 yılı Ağustos ayında 2012 yılının aynı ayına göre en fazla ciro düşüşü ise %28,7 ile diğer imalatlarda gerçekleşmiştir. Bu sektörü %21 ile diğer ulaşım araçları imalatı sektörü izlemiştir.

En yüksek ciro artışı otomotiv sektöründe görüldü.

2013 yılı Ağustos ayında bir önceki aya göre imalat sanayi ciro endeksinde en yüksek ciro artışı %18,4 ile temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı sektöründe elde edilmiştir. Bu sektörü %14,2 ile tütün ürünleri imalatı sektörü takip etmiştir.

Sanayi sektörü üretim ve ciro endekslerindeki artışlar mevcut dış ticaret verileri ışığında büyük ölçüde yurtiçi talebe bağlıdır. Bunun ana nedeni de yurtdışı talebin 2012 yılındaki büyüme üzerindeki olumlu katkısının 2013 yılında zayıflamış olmasıdır. Yurtiçi talep ise gelir desteği zayıf olduğu için daha çok bankacılık sektörünün üreticiyi ve tüketiciyi finanse etme politikasına bağlıdır. 2014-2016 Orta Vadeli Programında tüketim harcamalarını kısma ve hanehalkının borç stokunun artış hızını düşürmeye yönelik bir politika izleneceği öngörülmektedir. İzlenecek bu politika nedeniyle yurtiçi talep de daralacaktır. Sanayi üretimi ve ciro endekslerinde azalma meydana gelmemesi için bu daralmanın yurtdışı talebin artırılması ile ikame edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle önümüzdeki aylarda eğer OVP herhangi bir esnemeye uğramaz ise, 2014 yılı sanayi üretiminin de, büyüme oranının da ihracatta gösterilecek performansa bağlı olacağı düşünülmektedir.

Sanayi Üretim ve Ciro Endekslerindeki artışlar büyük ölçüde yurtiçi talebe bağlı. Yurtiçi talep ise bankacılık sektörünün üreticiyi ve tüketiciyi finanse etme politikasına bağlı.

OVP, tüketim harcamalarının kısılmasını öngörüyor.

2014 yılında sanayi üretimini ve büyüme oranını ihracat performansı belirleyecek.

İstihdam ve İşsizlik:

Temmuz döneminde işgücüne katılma oranı bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,9 puan artmış ve %51,7 düzeyine ulaşmıştır. Bu dönemde işgücünde katılma oranı geçen yıla göre erkeklerde 0,6 puan artarak %72,5'a ulaşırken, kadınlarda daha yüksek miktarda, 1,3 puan artmış ve %31,6 olmuştur.

İşgücüne katılma oranı 0,9 puan arttı.

2013 yılı Temmuz döneminde geçen yılın aynı dönemine işsiz sayısı 363 bin kişi artarak 2 milyon 686 bin kişiye ulaşmıştır. Bunun neticesinde işsizlik oranı 0,9 puanlık artışla %9,3 düzeyinde bir noktaya gelmiştir. Kentsel alanda işsizlik oranı 1 puanlık artışla %11,4'e yükselirken, kırsal alanda işsizlik 0,7 puan artmış ve %5,2 olmuştur. Bu dönemde işsizlik oranındaki artışta tarım dışı işsizlik oranının 1,1 puan artarak %11,8'e ulaşması önemli etken olmuştur. Temmuz 2013 döneminde genç nüfus olarak tanımlanan 15-24 yaş grubunda işsizlik oranı, genel oranının üzerinde 1,7 puanlık artışla %18 düzeyine kadar tırmanmıştır.

İşsiz sayısı ve işsizlik oranı arttı.

2013 yılı Temmuz döneminde istihdam edilenlerin sayısı 601 bin kişi artmış ve 26 milyon 99 bin kişiye ulaşmıştır. Temmuz döneminde tarım sektörünün istihdam edilenler içindeki payı 0,9 puan azalarak %25,1'de kalırken, sanayi sektörünün payı 0,4 puan artmış ve %19,1 olmuştur. Hizmetler sektörünün payı 0,8 puan yükselerek %48,7 olurken, inşaat sektörünün payı ise 0,3 puan azalarak %7,1'e gerilemiştir. Bu gerçekleştirmeler sonucunda istihdam oranı 0,3 puan artmış ve %46,9 düzeyine yükselmiştir.

İstihdam 601 bin kişi büyüdü.

2013 yılı Temmuz döneminde geçen yılın aynı dönemine göre tarım sektöründe sosyal güvenlikten yoksun çalışanların oranı %84,2'den %84,3'e yükselirken, tarım dışı sektörlerde kayıtdışı çalışma oranı %24,7'den %22,3'e gerilemiştir. Sosyal güvenlik kapsamında olmayan ücretli ve yevmiyeli çalışanların oranı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre 2,5 puan azalmış ve %20,5'e gerilemiştir.

Kayıtdışı istihdam azaldı.

2013 yılı Temmuz döneminde mevsim etkilerinden arındırılmış verilere göre işgücüne katılma oranı bir önceki döneme göre değişmemiş ve %50,9 olmuştur. Buna karşılık istihdam edilenlerin sayısı 94 bin kişi azalmış ve 25 milyon 449 bin kişiye gerilemiştir. Bu gerilemenin etkisiyle işsiz sayısı 107 bin kişilik artışla 2 milyon 856 bin kişiye ulaşmıştır. Bu gerçekleştirmeler sonrasında mevsim etkilerinden arındırılmış istihdam oranı 0,3 puan azalışla %45,7'ye gerilerken, işsizlik oranı 0,4 puan artışla %10,1 düzeyine ulaşmıştır.

Mevsim etkilerinden arındırılmış istihdam azaldı, işsizlik arttı.

Mevsim etkilerinden arındırılmış verilere göre son bir yılda işgücü piyasasında istihdam oranı %45,3-%46,3 bandında, işsizlik oranı da %9,1-%10,1 bandında seyretmektedir. Bu durum işgücü piyasasına yönelik yapısal düzenlemeler yapılmadığı takdirde istihdam oranını artırmanın ve işsizlik oranını düşürmenin mümkün olmadığını göstermektedir. Bu olumsuz yapılanmayı tersine çevirmek için kısa dönemde ücretler üzerindeki vergi ve prim yükünü azaltmaya yönelik düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Uzun dönemde ise ilk olarak sanayi sektörünün yatırım iklimi iyileştirilmelidir. Ayrıca, orta ve yükseköğretimde eğitimin kalitesi yükseltilmelidir. Eğitimin marjinal maliyetinin sürekli yükseldiği ülkemizde, bu maliyete rağmen gençlerin niteliksiz eğitim almaları, istihdam imkanı zayıf alanlarda eğitilmeleri yerine, araştırma yapma yeteneği kazandırılmış, yaratıcılık gücü yüksek bir eğitim sisteminde geçerek işgücü piyasasına girmeleri, hem istihdam oranını artıracak, hem de işsizlik oranını düşürecektir. Ancak böyle bir çalışan yapısı ile halen düşük düzeylerde seyreden toplam faktör verimliliği yükseltilebilir. Mevcut yapının sürdürülmesi halinde, ülkemiz uzun dönemde yüksek bir sosyal maliyet ile karşı karşıya kalacaktır.

Ödemeler Dengesi:

2013 yılı Ağustos ayında dış ticaret açığı %17 artmış ve 7 milyar 16 milyon dolara yükselmiştir (**Şekil 1**). Dış ticaret açığındaki bu artışın nedeni ihracatın geçen yılın Ağustos ayına göre %12,9 azalarak 11 milyar 174 milyon dolara, ithalatın %3,4 azalarak 18 milyar 191 milyon dolara gerilemesi olmuştur.

Bu gerçekleşmeler sonrasında da ihracatın ithalatı karşılama oranı geçtiğimiz yıl Ağustos ayında %68,1 iken, 2013 Ağustos ayında %61,4'e kadar gerilemiştir. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış dış ticaret verilerine göre 2013 Ağustos ayında bir önceki aya göre ihracat %0,1 artmış, ithalat %5,5 oranında azalmıştır. Takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre Ağustos ayında önceki yılın aynı ayına göre ihracat %9,8 azalmış, ithalat %0,3 artmıştır.

İhracatta Avrupa Birliği'nin (AB-28) payı 2012 Ağustos ayında %33,7 iken, 2013 Ağustos ayında %41,4'e yükselmiştir. AB'ye yapılan ihracat 2012 yılının aynı ayına göre %6,8 oranında artmış ve 4 milyar 622 milyon dolara yükselmiştir. Ağustos ayında en fazla ihracat yapılan ülke 1 milyar 43 milyon dolar ile Almanya olmuştur.

Veriler, işgücü piyasasına yönelik yapısal düzenlemeler yapılmadığı takdirde istihdamın artırılmayacağını, işsizliğin ise azaltılmayacağını ortaya koyuyor.

Ağustos 2013'te dış ticaret açığı %17 arttı.

Yıllık bazda ihracat %12,9; ithalat %3,4 azaldı.

İhracatın ithalatı karşılama oranı %61,4'e geriledi.

İhracatta AB'nin payı %41,4'e yükseldi.

Bu ülkeye yapılan ihracat geçen yılın aynı ayına göre %4,1 oranında artış kaydetmiştir. Almanya'yı 874 milyon dolar ile Irak, 647 milyon dolar ile İngiltere ve 571 milyon dolar Rusya Federasyonu izlemiştir.

Fasıllara göre ihracatta ilk sırayı yine motorlu kara taşıtları, aksam ve parçaları almıştır. Bu fasıldan yapılan ihracat 950 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu faslı 937 milyon dolar ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, bunların aksam ve parçaları, 775 milyon dolar ile örme giyim eşyası ve aksesuarı ve 729 milyon dolar ile elektrikli makine ve cihazlar, ses kaydetme verme, televizyon görüntü–ses kaydetme verme cihazları, aksam parça aksesuarı takip etmiştir.

**Otomotiv sektörü
ihracatta ilk sırayı
aldı.**

Ağustos ayında ithalatta ilk sırayı 2 milyar 96 milyon dolar ile Rusya Federasyonu almıştır. Rusya Federasyonu'ndan yapılan ithalat, geçen yılın aynı ayına göre %3,2 artmıştır. İthalatta bu ülkeyi 1 milyar 881 milyon dolar ile Çin Halk Cumhuriyeti, 1 milyar 673 milyon dolar ile Almanya ve 1 milyar 4 milyon dolar ile İtalya takip etmiştir. Fasıllara göre ithalatta geçen yıla göre %14,4 oranında bir azalış kaydetmesine rağmen 4 milyar 615 milyon dolar ile ilk sırayı mineral yakıtlar ve yağlar almıştır. Yılın ilk sekiz ayında bu fasıldan yapılan ithalat geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre % 7,5 oranında azalmış ve 36 milyar 528 milyona gerilemiştir. İthalatta bu faslı 1 milyar 978 milyon dolar ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, bunların aksam ve parçaları, 1 milyar 319 milyon dolar ile demir-çelik ve 1 milyar 276 milyon dolar ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme verme, televizyon görüntü–ses kaydetme verme cihazları ve bunların aksam parça aksesuarları faslı izlemiştir. Ağustos ayında motorlu kara taşıtları ve bunların aksam parçaları faslından yapılan ithalat %11,6 artmasına rağmen 1 milyar 123 milyon dolarda kalmıştır.

**En fazla ithalat
Rusya'dan mineral
yakıtlar ve yağlar
faslında yapıldı.**

Dış ticaretteki bu gerçekleştirmeler sonrasında Ağustos ayında cari işlemler açığı 1 milyar 995 milyon dolar olurken, Ocak-Ağustos döneminde de açık, bir önceki yılın aynı dönemine göre 8 milyar 942 milyon dolar artarak, 44 milyar 293 milyona yükselmiştir. Yılın ilk sekiz aylık dönemdeki altın ithalatı dahil dış ticaret açığı da 67 milyar 568 milyon dolar olmuştur. Bu dönemde altın ithalatı 2012 yılının aynı dönemine göre 5 milyar 462 milyon dolar artarak 11 milyar 750 milyona ulaşmıştır. Yine bu dönemde altın ihracatı 6 milyar 516 milyon dolar azalmış ve 2 milyar 832 milyona gerilemiştir.

**Ağustos ayında cari
açık 1,995 milyar
dolar oldu.**

Yılın ilk sekiz aylık döneminde turizm gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre 3 milyar 480 milyon dolar artmış ve 19 milyar 152 milyon dolara ulaşmıştır. Bu dönemde cari işlemler açığının yükselmesindeki bir başka faktör ise doğrudan yatırımlar, portföy yatırımları ve faizlerden oluşan diğer yatırımlarda gerçekleşen gelirlerden toplam net çıkışın 2012 yılının aynı dönemine göre 1 milyar 661 milyon dolar artarak 6 milyar 324 milyon dolara ulaşması olmuştur.

Turizm gelirleri arttı.

Cari açığın finansmanda adeta maliyetsiz bir finansman yöntemi olarak kabul edebileceğimiz yabancıların Türkiye’de yaptıkları doğrudan net yatırımlar bu dönemde bir önceki yılın Ocak-Ağustos dönemine göre 2 milyar 135 milyon dolar düşmüş ve 7 milyar 489 milyon dolara gerilemiştir. 2013 yılında yabancıların DİBS alımı iştahları azalmamış ve Ağustos ayındaki 1 milyar 55 milyon dolarlık alım gerçekleştirilmiştir. Yabancıların yılın ilk sekiz ayındaki alımları ise 5 milyar 394 milyon dolara ulaşmıştır. Yabancılar buna karşın aynı iştahı hisse senedi piyasası için göstermemiş Ağustos ayında 258 milyon dolar, Ocak-Ağustos döneminde ise 1 milyar 59 milyon dolara ulaşan bir net satım gerçekleştirmiştir. Özel sektörün tahvil ihracı yoluyla yurtdışı borçlanması kamu kesiminin üzerine çıkmıştır. Ağustos ayında bankalar 413 milyon dolar, diğer sektörler ise 444 milyon dolarlık bir borçlanma yapabirmiştir. Böylece Ocak-Ağustos 2013 döneminde bankalar 5 milyar 369 milyon dolar, diğer sektörler ise 2 milyar 929 milyon dolara ulaşan bir borçlanma gerçekleştirmiştir.

Doğrudan yabancı yatırımlar ilk sekiz ayda azaldı.

Özel sektörün tahvil ihracı yoluyla borçlanması, kamu kesiminin üzerine çıktı.

Diğer yandan, 2013 yılının ilk sekiz ayında bankacılık sektörünün net kredi kullanımı, bir önceki yılın ilk sekiz ayına göre 9 milyar 81 milyon dolar artmış ve yıl içindeki borçlanma 12 milyar 544 milyon dolara kadar tırmanmıştır. Bu borçlanmanın 8 milyar 505 milyon doları ise kısa vadeli olarak yapılmıştır.

İlk sekiz ayda bankacılık sektörünün net kredi kullanımı arttı.

Resmi rezervler Ağustos ayında 3 milyar 994 milyon dolar artarken, Ocak-Ağustos dönemindeki rezerv arışı 8 milyar 722 milyon dolara ulaşmıştır. Ağustos ayında ödemeler bilançosundaki en ilginç veri ise net hata noksan kalemindeki 2 milyar 865 milyon dolarlık artış olmuştur. Bu kalem yılın ilk sekiz ayında 3 milyar 16 milyon dolara ulaşmıştır. 2013 yılında net hata noksan kalemindeki oynamalar yüksek tutarlara varmıştır. Örneğin Temmuz ayında 4 milyar 861 milyon dolarlık döviz girişi olurken, Haziran ayında 2 milyar 160 milyon dolarlık döviz çıkışı olmuştur.

Resmi rezervler arttı.

Para ve Maliye Politikası:

Merkezi Yönetim Bütçesi 2012 yılı Eylül ayında 5 milyar 830 milyon TL açık verirken, 2013 yılı Eylül ayında 4 milyar 725 milyon TL açık vermiştir. Diğer yandan, bütçe 2012 yılı Eylül ayında 2 milyar 561 milyon TL faiz dışı açık vermişken, 2013 yılı Eylül ayında 1 milyar 375 milyon TL faiz dışı fazla vermiştir.

Bütçe Eylül ayında 4,7 milyar TL açık verdi.

2012 yılı Eylül ayında bütçe giderleri 29 milyar 37 milyon TL olurken, 2013 yılının aynı ayında bütçe giderleri %20 oranında artmış ve 34 milyar 847 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2012 yılı Eylül ayında faiz hariç bütçe giderleri 25 milyar 767 milyon TL olurken, bu kalem 2013 yılının aynı ayında %11,6 oranında artmış ve 28 milyar 747 milyon TL düzeyine ulaşmıştır. Faiz giderleri ise, 2013 yılı Eylül ayında geçen yılın aynı ayına göre %86,6 oranında yükselmiş ve 6 milyar 100 milyon TL olmuştur.

Bütçe giderleri %20 arttı.

İlk dokuz ayda bütçe açığı 4,5 milyar TL oldu.

Merkezi Yönetim Bütçesi 2012 yılı Ocak-Eylül döneminde 14 milyar 350 milyon TL açık verirken, bu yılın aynı döneminde 4 milyar 494 milyon TL açık vermiştir. 2013 yılı Ocak-Eylül döneminde faiz dışı fazla ise 39 milyar 344 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2012 yılı Ocak-Eylül döneminde bütçe giderleri 258 milyar 41 milyon TL olarak gerçekleşirken, 2013 yılının aynı döneminde bu kalem %14,1 oranında artmış ve 294 milyar 541 milyon TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Yine 2012 yılı Ocak-Eylül döneminde faiz hariç bütçe giderleri 218 milyar 508 milyon TL olarak gerçekleşirken, 2013 yılının aynı döneminde %14,7 oranında artarak 250 milyar 703 milyon TL olmuştur. Ekim ayının üçüncü haftasında 2014 yılı bütçesi TBMM'de görüşülmeye başlanmıştır. Hükümetimizin TBMM'ne getirdiği bütçe taslağındaki temel büyüklükler **Tablo 2'**de yer almaktadır.

Veriler, 2014 yılında Cumhurbaşkanlığı ve mahalli idareler seçimi olmasına rağmen Hükümetimizin bir seçim ekonomisi izlemeyeceğini göstermektedir. Nitekim seçimlerden önceki son yıl olan 2013 yılının Merkezi Yönetim Bütçesi'nin Eylül ayına kadarki gerçekleştirmeleri, maliye politikasının ciddi bir mali disiplin temelinde uygulandığını göstermektedir. OVP ve 2014 yılı bütçesini birlikte değerlendirdiğimizde, hükümetin cari açık veren bir ülkenin olası makroekonomik risklere karşı elindeki en önemli savunma silahının bütçe dengesi olduğunu düşündüğünü göstermektedir.

Veriler, Hükümetin seçim ekonomisi izlemeyeceğini gösteriyor. Hükümet riskler karşısında bütçe dengesini en önemli silah olarak elinde tutuyor.

Bu kabul önemlidir. Çünkü **Tablo 3** ve **Şekil 2**'de görüldüğü üzere, Türkiye ekonomisi ne zaman mali disiplinden vazgeçmiş ise krize girmiştir. Küresel krize rağmen, yüksek oranlı olmasa da Türkiye büyüebilme becerisini göstermiştir. Bu süreçte büyümenin kısa vadeli sermaye hareketleri ile finanse edilmesini sağlayan olgu yine mali disipline bağlı kalınmış olmasıdır.

Hükümetin izlediği mali disipline dayalı maliye politikasına TCMB de ciddi bir destek vermektedir. Hatta kimi zaman parasal sıkılaştırma, mali sıkılaştırmanın önüne geçmektedir. Bu durum Ekim ayında da devam etmiştir. Nitekim ayın üçüncü haftasında yapılan Para Kurulu Toplantısı'nda faiz oranları değiştirilmemiştir.

TCMB'nin para politikasının başarısının ana belirleyicisi olan enflasyon oranı Eylül ayında beklentiler dolayında gerçekleşmiştir. Eylül ayında Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) aylık bazda %0,77 yükselirken, bir önceki yılın Aralık ayına göre %5,01; bir önceki yılın aynı ayına göre %7,88 ve on iki aylık ortalamalara göre %7,32 artış gerçekleşmiştir. TÜFE ana harcama grupları kapsamında yer alan ulaştırma hizmetlerinde fiyatlar %1,99; lokanta ve otellerde %1,48; çeşitli mal ve hizmetlerde %0,94 ve ev eşyasında %0,77 artmıştır. TÜFE'de aylık bazda düşüş gösteren tek ana grup %2,28 ile giyim ve ayakkabı olmuştur. 2013 yılı Eylül ayında TÜFE kapsamındaki 437 maddeden, 66 maddenin ortalama fiyatları değişmezken, 301 maddenin ortalama fiyatları artmış ve 70 maddenin ortalama fiyatları düşmüştür.

2013 yılı Eylül ayında Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) bir önceki aya göre %0,88; bir önceki yılın Aralık ayına göre %4,43; bir önceki yılın aynı ayına göre %6,23 ve on iki aylık ortalamalara göre %3,58 artmıştır. ÜFE aylık bazda tarım sektöründe %-2,78 azalırken, sanayi sektöründe %1,58 oranında yükselmiştir. Tarım Sektörü Üretici Fiyatları Endeksi bir önceki yılın Aralık ayına göre %0,36; bir önceki yılın aynı ayına göre %3,66 ve on iki aylık ortalamalara göre %2,17 düşmüştür. Sanayi sektörü Üretici Fiyatları Endeksi ise bir önceki yılın Aralık ayına göre %5,37; bir önceki yılın aynı ayına göre %8,26 ve on iki aylık ortalamalara göre %4,77 yükselmiştir. Sanayi sektöründe aylık bazda en yüksek fiyat artışı %2,58 ile gaz ve su sektöründe gerçekleşmiştir. Bu sektörü %1,78 ile madencilik ve taşocakçılığı sektörü ve %1,48 imalat sanayii izlemiştir. Eylül ayında ÜFE'nin kapsadığı 788 maddeden, 147 maddenin ortalama fiyatları değişmemiş, 499 maddenin ortalama fiyatları yükselmiş ve 142 maddenin ortalama fiyatları düşmüştür.

Türkiye ekonomisi mali disiplinden vazgeçtiği zamanlarda krize girdi. Mali disiplin Türkiye ekonomisinin Küresel Krizde de büyümesini sağladı.

TCMB de mali disipline destek oluyor; PPK, faiz oranlarını sabit tuttu.

Enflasyon beklentiler dolayında kaldı.

TÜFE yıllık bazda %7,88 arttı.

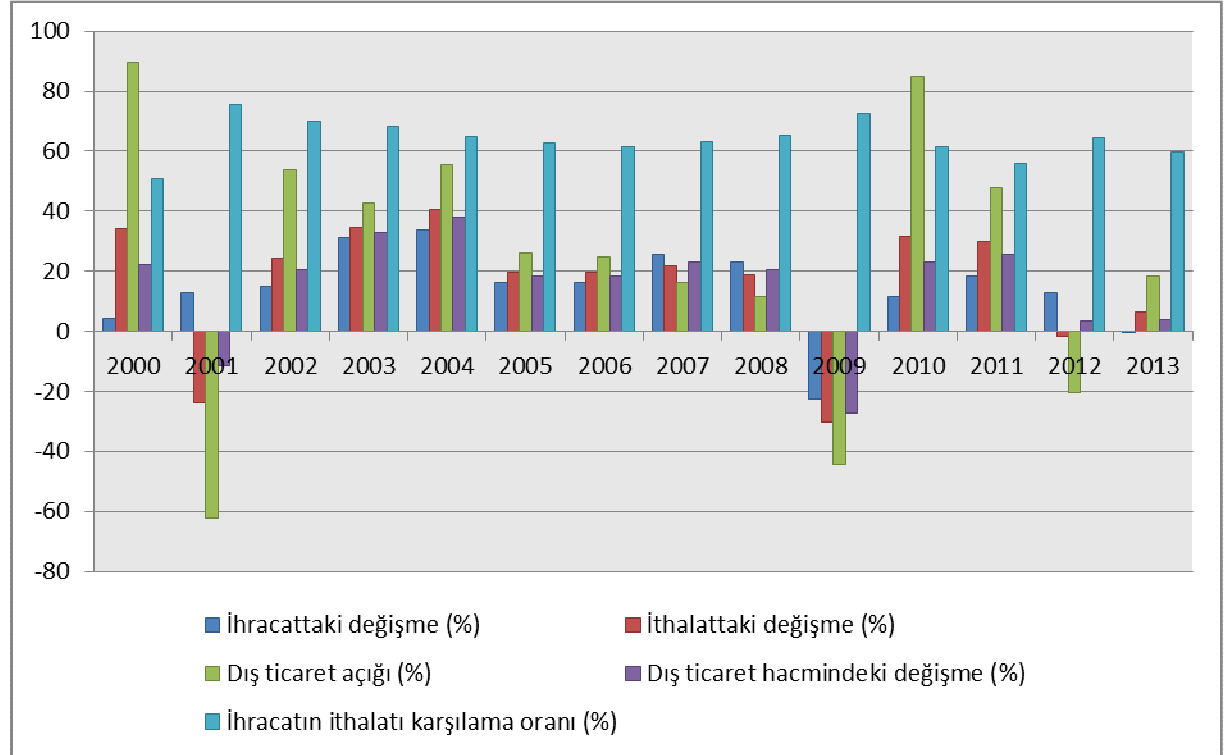
ÜFE yıllık bazda %6,23 arttı.

Tablo 1: Orta Vadeli Programda Seçilmiş Temel Ekonomik Büyüklükler

	2012	2013 ⁽¹⁾	2014 ⁽²⁾	2015 ⁽²⁾	2016 ⁽²⁾
GSYH Büyümesi ⁽³⁾	2,2	3,6	4,0	5,0	5,0
Toplam Yurt içi Tasarruf / GSYH	14,5	12,6	13,8	14,9	16,0
Nüfus (Yıl Ortası, Bin Kişi)	74.855	76.055	76.911	77.770	78.632
İşgücüne Katılma Oranı (%)	50,0	51,0	51,3	51,6	51,9
İşsizlik Oranı (%)	9,2	9,5	9,4	9,2	8,9
İhracat (fob) (Milyar Dolar)	152,5	153,5	166,5	184,0	202,5
İthalat (cif) (Milyar Dolar)	236,5	251,5	262,0	282,0	305,0
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-47,8	-58,8	-55,5	-55,0	-55,0
Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-6,1	-7,1	-6,4	-5,9	-5,5
Bütçe Dengesi	-2,1	-1,2	-1,9	-1,6	-1,1
GSYH Deflatörü	6,8	6,3	6,0	5,0	5,3
TÜFE Yıl Sonu % Değişme	6,2	6,8	5,3	5,0	5,0

(1) Gerçekleşme Tahmini (2) Program (3) Sabit fiyatlarla yüzde değişimi göstermektedir.

Kaynak: www.maliye.gov.tr

Şekil 1: Dış Ticarete Değişim (2000-2013)

Tablo 2: 2014 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi Temel Büyüklükler

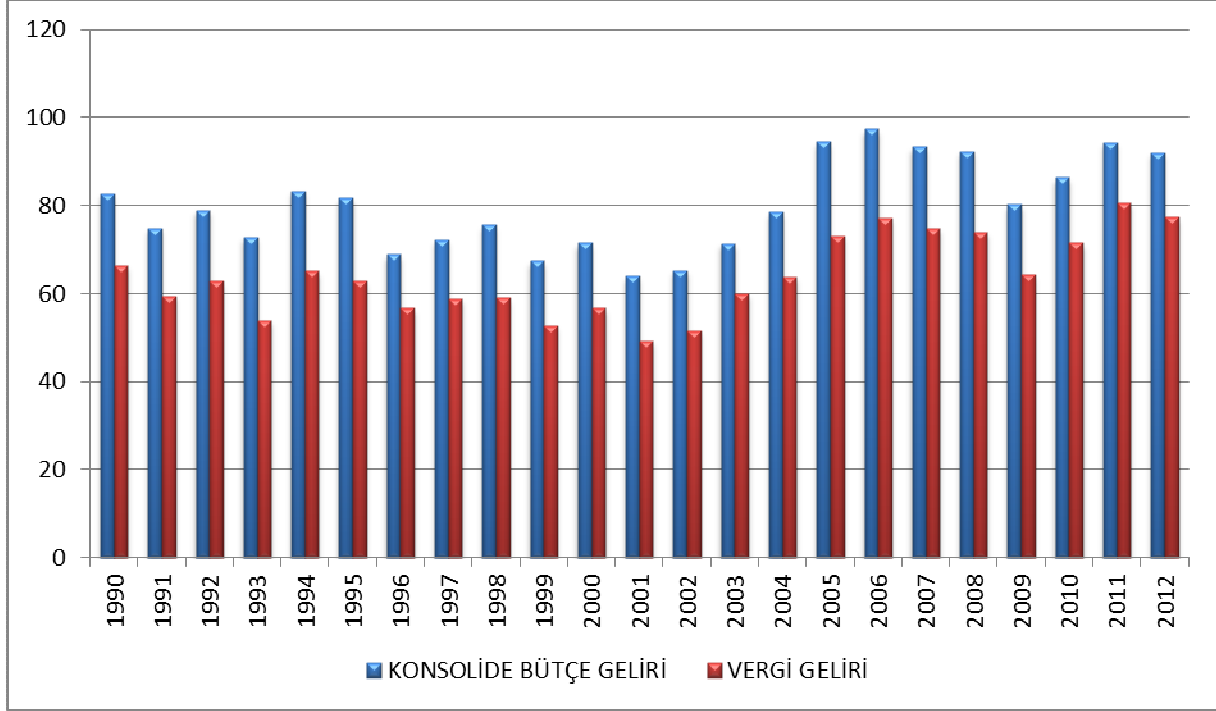
Bütçe Giderleri	436,3 Milyar TL
Faiz Hariç Giderler	384,3 Milyar TL
Faiz Giderleri	52,0 Milyar TL
Bütçe Gelirleri	403,2 Milyar TL
Vergi Gelirleri	348,4 Milyar TL
Bütçe Açığı	33,2 Milyar TL
Faiz Dışı Fazla	18,8 Milyar TL
Cari Transferler	163,6 Milyar TL
Sermaye Giderleri	36,7 Milyar TL

Tablo 3: Bütçe Giderlerini Karşılama Oranları (%)

Yıllar	Konsolide Bütçe Geliri	Vergi Geliri
1990	82,76	66,42
1991	74,84	59,40
1992	79,00	62,82
1993	72,86	53,89
1994	83,29	65,13
1995	81,73	62,89
1996	68,87	56,65
1997	72,23	58,95
1998	75,64	59,10
1999	67,41	52,71
2000	71,60	56,75
2001	63,97	49,31
2002	65,34	51,55
2003	71,38	60,03
2004	78,51	63,87
2005	94,44	73,19
2006	97,39	77,18
2007	93,28	74,89
2008	92,32	74,05
2009	80,33	64,29
2010	86,38	71,53
2011	94,35	80,68
2012	92,01	77,33

Kaynak: www.maliye.gov.tr'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 2: Bütçe Giderlerini Karşılama Oranları (%)

Kaynak: www.maliye.gov.tr'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.